

СЕКЦІЯ «ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК»

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОДАТКІВ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

*Шако О.А., здобувач кафедри фінансів,
Державний ВНЗ «Київський національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна*

Система екологічних податків є невід'ємною складовою національної податкової системи. Її призначення полягає у вирішенні низки важливих проблем як суто екологічного характеру так, звичайно, економічного і соціального. Зокрема, до проблем, які можна вирішити шляхом формування ефективної системи екологічних податків відноситься забезпечення цінової мотивації платників податків до зменшення рівня забруднення довкілля, стимулювання до енерго- та ресурсоефективності та компенсації екологічних збитків суспільству.

До основних переваг застосування екологічних податків слід віднести їх статичну ефективність, яка проявляється через досягнення екологічних цілей найбільш економічно-ефективним способом, тобто з меншими витратами, ніж при використанні адміністративного підходу [2]. За розрахунками Р. Ньюелла та Р. Ставінса сукупна вартість заходів зі зниження забруднення довкілля буде в декілька разів вищою у випадку застосування адміністративних інструментів ніж у випадку використання екологічних податків [4]. Прояв статичної ефективності екологічних податків можна продемонструвати на рис. 1. На рисунку у спрощеному вигляді представлені функції витрат на зниження рівня забруднення довкілля двох підприємств-забрудників MAC_A і MAC_B і емісія забруднюючих речовин з джерел θ_A і θ_B відповідно.

В точці A^* показано варіант скорочення емісії забруднюючих речовин з найменшими сукупними витратами на скорочення викидів. Передбачається, що забруднюючі речовини з джерел θ_A і θ_B «рівномірно змішуються», тобто функція вигод від скорочення забруднення довкілля є функцією від сукупного обсягу скорочення емісії забруднюючих речовин. Встановлення екологічного податку із ставкою на одиницю емісії забруднюючих речовин, яка дорівнює P^* дозволяє досягти рівня емісії, який відповідає точці A^* на рис. 1.2. Якщо до підприємств-забрудників застосувати не екологічний податок, а адміністративні обмеження, сукупні витрати на зниження рівня забруднення будуть більшими, вони відповідають площі затіненого трикутника, а обсяг скорочених викидів буде меншим ніж A^* і складатиме \bar{A} .

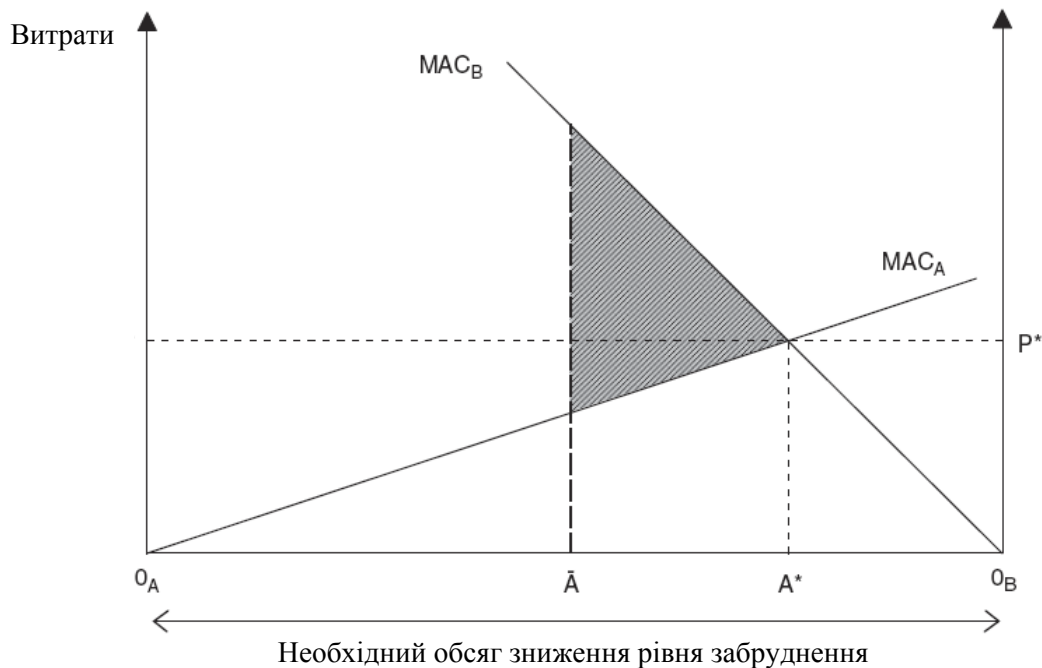

Рис.1. Статична ефективність екологічних податків

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Слід зазначити, що не у всіх ситуаціях застосування екологічних податків є найбільш ефективним інструментом зниження рівня забруднення довкілля. Вченими Р. Ньюеллом, Р. Ставінсом було проведено аналіз великої кількості емпіричних даних щодо граничних витрат на скорочення рівня забруднення та результативності таких заходів [4]. У вказаних працях доведено зв'язок зростання ефективності застосування екологічних податків у міру зростання екологічних збитків. Тобто, за висновками вчених застосування екологічних податків є найбільш доцільним у випадку необхідності прояву значних поведінкових ефектів через суттєві екологічні збитки спричинені забрудненням довкілля. В цьому випадку витрати на регулювання є високими, і внаслідок цього, застосування екологічних податків буде більш ефективним. У випадку незначних екологічних збитків запровадження екологічних податків ускладнить систему оподаткування. Крім того, недоцільним є застосування екологічних податків до оподаткування надзвичайно небезпечних речовин. Для впливу на обсяги їх утворення необхідно застосовувати адміністративними інструментами. Зокрема це відноситься до небезпечних відходів. В цій сфері особливу увагу слід приділяти звітності та правилам їх виробництва, обороту, зберігання і перевезення, розробці заборон і обмежень на використання небезпечних матеріалів, а також стимулювання виробників до заміщення небезпечних матеріалів (в першу чергу, хімічних сполук) на альтернативні, які не становлять загрози для людей і навколишнього середовища.

До переваг екологічних податків також слід віднести їх динамічну ефективність. Даний прояв дії екологічних податків визначається створенням для платників податків постійного стимулу до скорочення бази оподаткування через

можливість економії на витратах внаслідок зниження податкових зобов'язань з екологічних податків. Це стає можливим внаслідок запровадження інноваційних технологій. Такі заходи призводять до зниження граничних витрат скорочення забруднення до рівня меншого ніж ставка екологічного податку [3].

Застосування екологічного оподаткування як стимулу до інновацій є надзвичайно важливим для України. Адже одним зі стратегічних завдань екологічної політики щодо раціонального природокористування є збільшення частки впровадження новітніх наукових досягнень, енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів до 2020 р. [1].

Стимули до інновацій, які надають екологічні податки економічним агентам діють через ціновий механізм. Надаючи забрудненню довілля вартісної форми, податки тим самим підвищують витрати виробництва. Так як на конкурентному ринку діяльність економічних агентів націлена на отримання максимальних доходів з мінімальними витратами вони будуть, здійснювати пошук шляхів зменшення витрат. В цьому випадку можна застосувати гіпотезу Хікса: підвищення вартості фактору виробництва саме по собі є стимулом для винаходу спрямованого на економне використання цього фактору. Таким чином створені екологічними податками стимули змушують економічних агентів до пошуку інновацій, тим самим збільшуючи ринковий попит на них. Крім цього, екологічні податки забезпечують окупність екологічних інвестицій. При цьому потенційні майбутні доходи інвестора будуть складатись з економії ресурсів та зменшення витрат на сплату податку. Внаслідок такої дії екологічних податків відбувається скорочення рівня забруднення довкілля в довгостроковій перспективі.

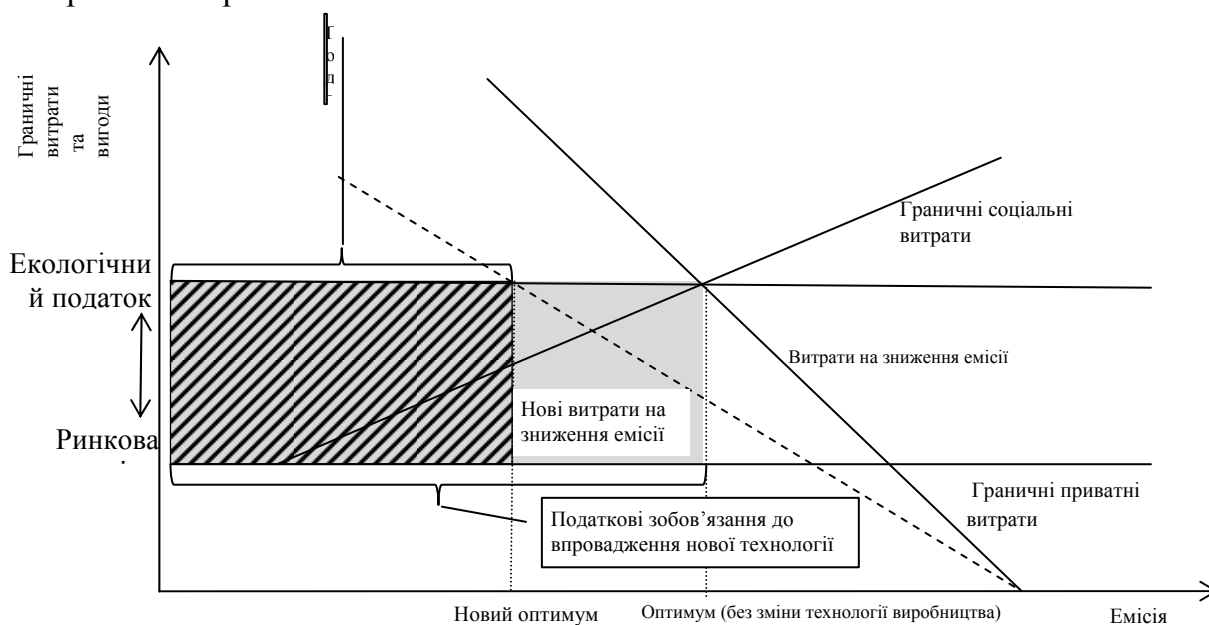

Рис.2. Динамічна ефективність екологічного оподаткування.

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Механізм дії стимулу до запровадження інновацій, який надають екологічні податки показано на рис. 2. Як показано на рисунку, введення екологічних податків призводить до соціальної оптимуму, в якому виробництво і споживання скорочуються, але податкове навантаження на забрудників довкілля все ще значне (площа сірого прямокутника на рисунку). Для зниження податкового навантаження, фірми можуть інвестувати в дослідження і розробки для створення нових виробничих технологій з низьким рівнем викидів. За умови успішних наукових розробок, такий же рівень виробництва продукції може бути реалізований з нижчим рівнем викидів. В результаті, нахил кривої витрат на зниження викидів зменшується. Запровадження нової технології виробництва спричинить економію зі сплати екологічних податків рівню не заштрихованому прямокутнику на рисунку. Для підприємств буде вигідним інвестувати в дослідження і розробки, поки очікувані середні витрати на додаткові інвестиції нижчі, ніж середня економія зі сплати екологічних податків.

Список літератури:

1. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : закон України від 21.12.2010 р. № 2818–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Інформаційно-правова система – Ліга : Закон.
2. Environmentally related taxes in OECD countries: issues and strategies // OECD. – 2001. – 143 p.
3. Fullerton D. Environmental Taxes / D. Fullerton, A. Leicester, S. Smith // Report of a Commission on Reforming the Tax System for the 21st Century ; IFS, London – 2008. – 66 p. [Електронний ресурс]. – State of Institute for Fiscal Studies. – Режим доступу : www.ifs.org.uk/mirrleesreview/press_docs/environment.pdf.
4. Newell R. Cost Heterogeneity and the Potential Savings from Market-based Policies / R. G. Newell, and R. N. Stavins // Journal of Regulatory Economics. – 2003. – 23. – P. 43–59.
5. Vollebergh H. Environmental taxes and Green Growth / H. Vollebergh ; Netherlands Environmental Assessment Agency. – The Hague: PBL NEAA, 2012. – 45 p.